

Manuel Canelas, diputat del MAS bolivià: “El lideratge d’Evo Morales és imprescindible encara”

David de la Torre i Cristina Mecerreyes

Bolívia ha aconseguit mantenir la seva estabilitat política després de la reforma impulsada pel president **Evo Morales** des de 2006 (recordem que el país va tenir cinc presidents en el període 2000-2005: Hugo Banzer, Jorge Quiroga, Gonzalo Sánchez de Lozada, Carlos Mesa i Eduardo Rodríguez). Aquesta reforma ha inclòs una profunda modificació de la Constitució, l’enfortiment del paper de l’estat en l’economia i l’aplicació de diversos programes socials.

L’ampli suport popular resultant va permetre que el president Morales fos reelegit el 2009 i l’octubre del 2014 amb un ampli suport de més del 61%, aquesta última vegada no exempta de polèmica ja que la Constitució política fixa un màxim de dos mandats per al president i el vicepresident de l’Estat Plurinacional de Bolívia; aquest mandat, stricto sensu, seria el tercer. Una decisió del Tribunal Constitucional va permetre la reelecció basant-se en el fet que l’aprovació de la nova constitució va establir l’Estat Plurinacional de Bolívia (abans República de Bolívia) i per tant el mandat 2010-2014 seria considerat el primer d’aquesta etapa. Per tant, un cop finalitzat el mandat 2015-2020, perquè el president **Evo Morales** i el vicepresident **Álvaro García Linera** puguin ser candidats una vegada més, calia una reforma constitucional que modifiqui la limitació de mandats. **Aquesta reforma serà consultada a la ciutadania mitjançant referèndum demà, 21 de febrer del 2016.**

Manuel Canelas Jaime va estudiar Ciències Polítiques i de l’Administració a la Universitat Complutense de Madrid. És diputat del **Moviment al Socialisme (MAS)** al parlament bolivià, en representació del departament de La Paz, la capital. Amb ell, mantenim la següent entrevista:

La limitació de mandats presidencials és una cosa molt comuna en les constitucions americanes. A Espanya, per exemple, es permet la reelecció indefinida. Quina és la seva raó de ser, en general i particularment a Bolívia?

A Bolívia quan arriba al poder el president Evo ni tan sols es permetia una reelecció; es tracta d’una discussió molt llarga: reelecció sí o no, consecutiva, no consecutiva, indefinida, no indefinida... Aquesta discussió també té a veure amb els règims polítics. En els presidencialistes, se solen tenir més problemes a admetre reeleccions que en els parlamentaris. En general a Europa, sinó tots, la majoria dels països tenen règims parlamentaris, on s’accepten amb més facilitat les reeleccions indefinides, ja que s’entén que formalment hi ha més contrapesos al poder d’un primer ministre, encara que crec que només és formal, ja que a Alemanya, que és un règim parlamentari, es fa difícil pensar que Angela Merkel no té tant de poder com un president llatinoamericà.

Crec que ha perdut força la visió contrària a qualsevol tipus de reelecció. Fins i tot des d’alguns enfocaments més liberals i institucionalistes, ja s’entén que una reelecció consecutiva no és un problema per a la democràcia, sinó que és un exercici de rendició de comptes vertical. Perquè si només s’està un mandat sabent que no es passarà pel veredict de les urnes, es poden tenir molt pocs incentius per fer-ho bé. En canvi, amb una reelecció consecutiva, saps que, si vols mantenir-te, necessàriament has de passar per aquesta rendició de comptes que són les eleccions.

La polèmica generalment ve quan ja se superen els dos mandats i, en el cas nostre, hi va haver una

discussió a l'interior del partit sobre si era o no convenient modificar un article de la Constitució per permetre una última reelecció del president. No era una decisió ja presa amb anterioritat, es va debatre a mitjans de l'any 2015 i al final el que es va estimar va ser que l'esquema de Govern i l'esquema de gestió que ha donat bons resultats als bolivians fins ara, ja que cada vegada que se'ls ha presentat a les urnes aquest programa, aquest pla i aquest partit, l'han validat de manera significativa. En les últimes eleccions, Evo li va treure 37 punts al segon, en aquest sentit crec que hi ha pocs dubtes que en les eleccions nacionals dels bolivians saben bé quin és el full de ruta al qual volen donar suport. Llavors nosaltres enteníem que, per a la permanència i bona salut d'aquest model, seguia sent imprescindible el lideratge del president. També per les condicions en què s'origina el procés i lideratge d'Evo.

És més o menys freqüent que després de crisis molt severes -com en el cas bolivià-, d'enfonsament del sistema de partits, de pèrdua de tots els referents, de crisi social i econòmica molt forta, el que emergeix solen ser lideratges molt forts. Amb matisos, però jo diria que és el que va passar amb el socialisme el 1982 a Espanya, potser és la victòria electoral que consagra que el franquisme ha quedat enrere, o Roosevelt als Estats Units, amb el New Deal, i que si no hagués mort hauria seguit governant... Entre això i que entenem que per al nostre model de govern segueix sent imprescindible el president, es decideix portar-ho a una consulta popular perquè, òbviament, no és una cosa que decideix només el Parlament, sinó que cal preguntar-li a la gent si creu oportú que Evo es presenti un cop més.

És tan crucial que els actuals president i vicepresident puguin ser candidats de nou el 2020 com per fer un referèndum, on si guanyen obtindrien el seu quart mandat consecutiu?

La reforma el que diu és que podrien presentar-se dues vegades més. De la mà de la sentència del Tribunal Constitucional, s'entén que el primer mandat no va arribar a ser un mandat (el primer, de 2006 a 2009, van ser menys de quatre anys de mandat i amb la vigència d'una Carta Magna anterior); llavors, diguem que amb la sentència del Constitucional el comptador es posa a zero, amb la nova Constitució del 2010, de manera que aquell seria el primer mandat. Ara estariem en el segon, és a dir, en la primera reelecció, i si la gent ho autoritza, hi hauria un tercer mandat, sempre que es guanyin les eleccions del 2019. Si no les guanyes, no hi ha mandat.

Aquesta limitació no va ser abordada en la modificació constitucional que va donar lloc a la nova Constitució Política de l'estat el 2009. Des de l'MAS sempre s'ha defensat la necessitat de diversos mandats per dur a terme el procés de canvi. Per què no es va modificar aquest aspecte quan es va tenir oportunitat?

Quan es discuteix en l'Assemblea Constituent, a Bolívia no existia ni una sola reelecció; en els debats de la Constituent, tots estaven d'acord en que s'havia d'habilitar com a mínim una reelecció consecutiva. Hi havia altres posicions, que entenien que la reelecció no havia de tenir límits, però la posició final, la posició que més consens tenia, era la que defensava únicament dos mandats. La demanda de les organitzacions socials, que arriba gairebé fins a l'últim moment de la discussió, era que no hi hagués limitació. Però com que hi ha un acord amb les forces més conservadores, que en aquest moment amenaçaven l'estabilitat del país i del projecte, es decideix no posar-lo en risc, en aquesta conjuntura tan complicada, entenent que l'interès més gran en aquest moment era tirar endavant la nova Constitució.

El MAS està en el poder des del 2006, han passat deu anys. Sent conscient de la limitació de mandats, hi ha un relleu consistent a les figures del president Morales i el vicepresident García Linera?

Jo crec que sí que hi ha un relleu consistent, però no necessàriament equivalent. Per aquestes

mateixes condicions especials de l'origen del lideratge del president Evo i de les característiques pròpies del procés, és impossible que es repeteixi un lideratge com el seu. Sobretot per les condicions de partida, perquè el següent candidat del MAS, sigui per 2019 o 2024, no partirà de la crisi tan dura que hi havia a Bolívia i en la qual es va originar el lideratge d'Evo. Per tant, seria absurd pensar que hi haurà un lideratge equivalent. Ara, després de deu anys de govern, per descomptat que tens banquetes, plans B: tens ministres que porten molt temps aquí, tens presidents de la Cambra de Diputats que abans han estat presidents del Senat, senadores que tenen condicions suficients per a ser candidates a la direcció de l'Estat... Però això es veurà en la mesura que en el referèndum la majoria digui que no.

En l'escenari d'un 'no' a la reelecció de Morales i on García Linera resultés guanyador, encara quedarien quatre anys per preparar el relleu i participar en les eleccions que se celebraran el 2020, però tot i això ha d'admetre que un nou lideratge afegeix incertesa al resultat. No posaria el 'no' en risc la revolució cultural i democràtica que defensen des del MAS?

Confio en la fortalesa del MAS a l'hora de poder tenir un pla B. Ara bé, nosaltres hem pres la decisió, perquè entenem que els millors resultats, els millors equilibris i la millor salut del projecte estan amb el president Evo Morales. Llavors, si guanya el 'no', hi ha coses que es posarien en risc.

De qui seria la responsabilitat de no haver aprofitat tot aquest temps per preparar quadres polítics? Més encara quan el MAS és una confluència de moviments socials molt variats i que per tant en teoria hi ha on buscar...

Hi ha dofins...

Però no són visibles...

Jo crec que sí, el ministre d'Exteriors, la presidenta de la Cambra de Diputats... Jo crec que sí. El que no passarà és que sigui un nouvingut o un outsider, això és impossible. Crec que és gent que té experiència i que ha acompanyat al president des del principi, que té experiència en la gestió de l'estat, una bona imatge pública, per la qual cosa no es tracta tant de no tenir pla B: és que no hi haurà un equivalent al pla A. Nosaltres entenem que necessitem encara aquesta figura en l'esquema que tenim. Per descomptat que si guanya el no, tot i que jo crec que generaria certs desequilibris i que l'òptim seria que seguís Evo, hi ha banquetes.

D'acord, hi ha banqueta, no necessàriament equivalent, però no només cal que hagin acompanyat al president i vicepresident uns anys, sinó que tinguin també els suports de tota aquesta confluència de moviments, començant per exemple per les confederacions sindicals, que van ser claus en el seu moment i que ho segueixen sent ara. També tenen aquests suports?

És que és una discussió que no s'ha posat encara a l'escenari, això caldria veure-ho, si es manté o no cohesionat el projecte més enllà de la figura del president, se sabrà un cop obtingut el resultat.

És habitual al continent americà que familiars d'ex-presidents concorrin a les eleccions, evitant de facto la prohibició de re-elecció i deixant el poder en les mateixes mans amb diferent cara; sense pretendre ser exhaustius se'ns ocorren casos com els Kirchner a Argentina, Keiko Fujimori (filla d'Alberto Fujimori) i Nadine Heredia (esposa d'Ollanta Humala) a Perú, els Clinton i els Bush (Jeb Bush és el tercer candidat de la família) en els EUA, Sandra Torres (esposa d'Álvaro Colom) a Guatemala, Marta Linares (esposa de Ricardo Martinelli) a Panamà, Margarita Cedeño (dona del tres vegades president Leonel

Fernández) a República Dominicana, entre d'altres. Es compta a Bolívia amb aquesta carta? La premsa boliviana ha tractat en ocasions de col·locar a la filla d'Evo Morales a la carrera presidencial...

És molt jove, caldrà veure quines ambicions té, quins projectes de vida té, per descomptat no té cap activitat política significada, així que per ara res.

Existeix la possibilitat d'una candidatura "a la russa" com van fer Putin i Medvédev, és a dir, un enroc escaquístic presentant Morales com a vicepresident i García Linera com a president?

No, mai s'ha pensat.

Però seria legal?

Crec que com gairebé qualsevol norma, seria interpretable, però en la mesura que el projecte sempre ha tingut un mateix ordre d'ubicació, que la figura imprescindible és el president Morales i que aquest té un acompanyant que és molt important en l'esquema, que és Álvaro García Linera, mai s'ha posat com una opció invertir-los. No recordo la literalitat de l'article 138, però seria interpretable.

Una altra modalitat per evitar la limitació de mandats és el que va fer Lula Da Silva al Brasil, proposant de candidata Dilma Rousseff i no descartant presentar-se de nou després d'una sortida de Rousseff. Hi ha candidat de transició per després tornar a 2025?

El que passa és que, un cop plantejada la reforma perquè Evo pugui presentar-se de nou, en cas que no pugui, és obligatori buscar una altra persona i seria avançar-se massa, ja que aquesta persona podria governar encara dues legislatures més en cas de guanyar el 2019.

Macri a Argentina i victòria de l'oposició a les legislatives veneçolanes. Aquest referèndum arriba en un moment en què alguns aliats regionals tradicionals han canviat de color, el que s'està presentant des d'alguns mitjans com un canvi d'època a Amèrica Llatina. A això se suma que, després de la victòria d'Evo Morales a 2015, s'han perdut importants ciutats i departaments del país per part del MAS a més del no emergir en els referèndums dels Estatuts departamentals. Les enquestes sobre el referèndum no donen un resultat clar. Què passarà?

Jo encara li poso cometes a si es tracta d'un final de cicle, un gir o un canvi. En el sentit que l'única novetat a nivell de prefectura d'Estat és el govern de Maurici Macri. A Veneçuela més enllà de la situació complicada que tenen, l'oposició va guanyar unes legislatives, encara han d'esperar a veure si guanyen unes generals doncs cal presentar un projecte de país que convenci la gent. Situació semblant seria aquí, en cas que guanyi el no en el referèndum, hi ha gairebé quatre anys més de govern d'Evo. Són coses diferents les que es pregunten en tot cas en unes generals i una pregunta per reformar un article de la constitució que permeti que Evo es presenti una vegada més. Crec que hi ha un interès a construir un relat conservador o de fre als governs progressistes a Amèrica Llatina que gairebé identifiquen com el mateix unes legislatives, un referèndum de reforma de la Constitució i unes generals. En tot cas caldrà avaluar les fortaleses i els girs dins de cada país. Jo encara no crec que hi hagi condicions suficients per a un contingut molt real del relat d'un gir conservador o la fi dels governs progressistes. Per ara és més un desig que una realitat.

Més un desig, però la dreta llatinoamericana té posat l'ull en les pròximes cites electorals com són aquest referèndum, eleccions a l'Equador...

A l'Equador no hi haurà referèndum, perquè ja van fer les modificacions constitucionals sense consulta popular perquè el Constitucional va entendre que no calia; entre l'Assemblea i el Constitucional les van aprovar. El president Correa ja no serà candidat, el més probable és que ho sigui Lenin Moreno, el vicepresident, que és el polític més popular del país. Jo crec que Aliança País té condicions sobrades per tornar a fer govern sense Correa. El que passa és que hi ha molts matisos ara, és clar que a l'hora de confrontar els relats és molt important el que passi en el referèndum aquí: si guanya el no, fins i tot si és per un punt, li donarà més impuls a la idea de "bo, això ja s'ha acabat". Per contra, si guanya el sí, serà com una mena de frenada d'aquesta història.

Com hem comentat amb anterioritat, passi el que passi en el referèndum encara queden una mica

menys de 4 anys de legislatura. Quines són les principals preocupacions durant aquest període? Em refereixo tant a les més importants com a les més urgents, pensant en la necessitat d'accelerar determinades reformes per la possibilitat de no continuar més enllà de 2020.

En realitat no hi ha gaire canvi respecte al programa de govern amb el qual vam guanyar les eleccions el 2014 i que en bona mesura està dins del Pla Nacional de Desenvolupament: apostar sobretot per al desenvolupament de la capacitat energètica del país per no dependre només dels hidrocarburs, pel que fa a aspectes econòmics. En el social, continuar amb les polítiques de redistribució i institucionalitzar més i millor diversos òrgans i institucions de l'Estat que encara són molt febles. El problema de la justícia hauria de solucionar-se de qualsevol manera en aquesta legislatura; millorar les condicions de salut més enllà de despeses elevades en infraestructura, hi ha problemes pel que fa als recursos humans, etc. Però bé, jo crec que és el següent que toca en un procés de modernització pendent del país que les elits tradicionals mai van dur a terme, a diferència d'altres burgesies llatinoamericanes, la boliviana no va fer ni tan sols això, pel que tens com una segona fase del procés de modernització més o menys clàssic.

Vols afegir alguna cosa més respecte al referèndum?

Que ja es veurà, veurem que passa el dia 21 de febrer.